

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ АНГЛОМОВНОГО КОНЦЕПТУ *AGE*

Шаповал А. С.

кандидат філологічних наук, доцент,

Одеський національний морський університет

<https://orcid.org/0000–0001–9718–5002>

Стаття присвячена аналізу лінгвокультурологічного аспекту вербалізації англomовного концепту AGE. Серед напрямів сучасної лінгвокультурології виділяють фразеологічно орієнтований, що вивчає культурно маркований зміст фразеологічних одиниць різних мов, і лексикографічний, що має прикладну спрямованість на укладання різних словників, які несуть культурну інформацію. Наше дослідження виконано в межах першого напрямку та ґрунтується на аналізі англomовних фразеологізмів із компонентом age. Мета нашого дослідження полягає в аналізі лінгвокультурного аспекту англomовного концепту AGE. Аналіз фразеологічної вибірки показав, що оцінне забарвлення мають в основному одиниці, які вербалізують молодість та старість, створюючи свого роду опозицію між цими віковими періодами життя. Віковий період молодості представлений у досліджених фразеологізмах лексемами young, baby, children. Зафіксовані ідіоми, які містять зазначені лексеми, актуалізують у першу чергу такі ознаки забарвлення. Позитивна конотація зафіксована при актуалізації ознак невинності та свіжості поглядів молодих людей. Недосвідченості та необізнаності молодих протиставляється життєвий досвід та мудрість старого покоління. Проте, поряд із позитивною оцінкою досвіду та мудрості старшого покоління зустрічаються і ідіоми, що містять презирливе та іронічне ставлення до його представників, яке вмотивоване нездатністю до змін, буркотливим характером тощо. Таким чином, проведений лінгвокультурологічний аналіз вербалізації досліджуваного концепту в англійській мові на матеріалі фразеологічних зворотів показав, що для англomовної культури стереотипним є протиставлення двох вікових періодів — молодості та старості, причому їм обом притаманні риси, які мають як позитивні, так і негативні оцінки мовців.

Ключові слова: концепт, лінгвокультурологія, фразеологізм, age.

LINGUOCULTURAL ASPECT OF THE ENGLISH CONCEPT AGE

Shapoval A. S.

PhD, assistant professor,
Odesa National Maritime University

The article is devoted to the analysis of the linguistic and cultural aspect of the verbalization of the English concept AGE. Among the directions of modern linguistic and cultural studies, there is a phraseologically oriented one, which studies the culturally marked content of phraseological units of various languages, and a lexicographic one, which has an applied focus on compiling various dictionaries that carry cultural information. Our research is carried out within the first direction and is based on the analysis of English phraseological units with the age component. The purpose of our study is to analyze the linguistic and cultural aspect of the English concept AGE. The analysis of the phraseological sample showed that the evaluative color has mainly units that verbalize youth and old age, creating a kind of opposition between these age periods of life. The age period of youth is represented in the studied phraseology by the lexemes young, baby, children. Recorded idioms that contain the mentioned lexemes actualize, first of all, such signs as inexperience, ignorance, which, in our opinion, have a somewhat negative connotation. A positive connotation is recorded when the signs of innocence and freshness of young people's views are actualized. The inexperience and ignorance of the young is contrasted with the life experience and wisdom of the older generation. However, along with a positive assessment of the experience and wisdom of the older generation, there are also idioms containing a contemptuous and ironic attitude towards its representatives, which is motivated by the inability to change, grumbling character, etc. Thus, the linguistic and cultural analysis of the verbalization of the researched concept in English on the basis of phraseological turns showed that for the English-speaking culture it is stereotypical to oppose two age periods — youth and old age, and both of them have features that have positive and negative assessments of speakers.

Key words: concept, linguistic and cultural studies, phraseological unit, age.

Вступ. Сучасна лінгвоконцептологія має великий доробок праць, присвячених аналізу особливостей вербалізації концептів різного ступеню абстрактності. Якщо лінгвокультурологія займається дослідженням лінгвокультури в цілому, то лінгвоконцептологія вивчає окремі фрагменти лінгвокультури, представлені (лінгвокультурними) концептами (Селіванова 2006). Зв'язок культурно маркованих операційних одиниць мислення із засобами їх вербалізації вивчається у єдності виділених різноякісних складових, а саме — понятійної, об'єктивної та оцінної (Мартинюк 2011).

Мета нашого дослідження полягає в аналізі лінгвокультурного аспекту англійського концепту AGE. Серед напрямів сучасної лінг-

вокультурології виділяють фразеологічно орієнтований, що вивчає культурно маркований зміст фразеологічних одиниць різних мов, і лексикографічний, що має прикладну спрямованість на укладання різних словників, які несуть культурну інформацію. Наше дослідження виконано в межах першого напрямку та ґрунтується на аналізі англійських фразеологізмів із компонентом age.

Результати і обговорення. Загальна кількість вибірки склала понад 200 ідіом. Серед проаналізованих фразеологічних зворотів переважають субстантивні, які складають 70 % від загальної вибірки (140 ідіом), наприклад:

*Child of nature — дитя природи**Fair-haired boy — любимчик**Old salt — бувалий моряк**Tender age — ранній, ніжний вік*

Друге за чисельністю місце займають фразеологічні звороти зі структурою предикації, тобто прислів'я та приказки, які налічують 25 ідіом, або 13 % від загальної вибірки. Наприклад:

*There's many a good tune played on an old fiddle — на старій скрипці можна зіграти гарні мелодії (про немолоду але майстерну у коханні жінку);**Way to a man's heart is through his stomach — шлях до серця чоловіка лежить через його шлунок;**All are good lasses, but whence come the bad wives? — всі дівчата хороші, а звідки ж беруться погані дружини?;**When children stand quiet they have done some harm — якщо діти при тихли, значить вони нашкодили.*

Третю за чисельністю групу складають дієслівні фразеологічні звороти, які налічують 20 ідіом (10 %), наприклад:

*To be no longer in one's first youth — не першої молодості**Rip up old sores — бередити старі рани**Fling smb aside like an old boot — викинути когось як стару рукавичку**Be in one's second childhood — впасти в дитинство*

Найменш чисельними є дві останні групи проаналізованих фразеологізмів, які разом складають лише 7 % вибірки, це прислівникові ідіоми (10 зворотів) та ад'єктивні (5 зворотів). Наведемо декілька прикладів:

*In days of old — в бувалі часи**Just out of one's teens — в 20 років**Merry as the maids — життєрадісний*

Old as the hills — старий як світ

Отже, проведений структурний аналіз виділених фразеологізмів показав, що переважна частина з них є субстантивними, тобто позначає певний об'єкт, явище чи ситуацію.

Ці дані співвідносяться із іншою класифікацією ідіом — згідно із характером функціонування фразеологізмів у мовленні. Тут переважними за чисельністю є номінативні фразеологічні одиниці, тобто ті, які називають предмети, явища, ознаки, наприклад:

Old cock — дружище

With child — вагітна

Innocent as a babe / child unborn — невинний як ненароджене дитя

І тільки декілька із досліджених фразеологічних зворотів виконують функцію посилення мовлення та є номінативно-комунікативними одиницями, наприклад:

As old boots — надзвичайно

Like old gooseberry — з усіх сил, щодуху.

Відносно внутрішньої будови фразеологізмів, тобто ступеня вмотивованості його елементів (виведення значення цілого словосполучення із значень його складових) та ступеня спаяності (можливість або неможливість замінити або змінити окремі елементи словосполучення, не порушуючи його цілості), виділяємо три групи.

Перша з них є найчисельнішою (80 % вибірки) та складається із фразеологічних єдностей, значення яких визначається значенням компонентів і буває зазвичай переносним, метафоричним, наприклад:

Young shaver — юнець

Hold the baby — віддуватися за когось

Менш чисельною є група фразеологічних сполучень, яка налічує 15 % вибірки. Один з компонентів фразеологічних сполучень вживається у своєму прямому значенні. Другий компонент може бути вжитий у переносному значенні або характеризуватися зв'язністю значення, яка притаманна йому лише в обмеженому колі виразів, наприклад:

Be of age — бути повнолітнім

Be under age — бути неповнолітнім

Come of age — досягти повноліття

Решта 5 % із досліджених зворотів припадає на фразеологічні зрощення, смисл яких не витікає зі значення компонентів, тобто компо-

ненти втрачають своє лексичне значення, яке вбирається значенням всього фразеологізму, наприклад:

As old boots — надзвичайно

Like old gooseberry — щодуху

Old Harry — самана

Miss White — туалет

Таким чином, переважна більшість із досліджених фразеологічних одиниць відносяться до фразеологічних єдностей і мотивація їхнього значення може бути простежена зі значення їх складових компонентів.

Фразеологізми розглядаються як знаки вторинної непрямой номінації, а серед типів переосмислення при фразеологічній номінації виділяють метафоричне (просте переосмислення) та метонімічне (складне переосмислення) (Селіванова 2006).

Саме ці два типи переосмислення можна виділити і серед досліджених у нашій роботі фразеологічних зворотів. Серед прикладів метонімічного переосмислення можна виділити наступні номінації, пов'язані із фразеологічним позначенням професій:

Boy in buttons — хлопчик-коридорний

Boys in blue — моряки, поліцейські

Gentleman of the robe — юрист

Як бачимо, перенос значення у даних прикладах відбувається на основі суміжності — особливості одягу коридорного, юриста та моряків лягли в основу даних номінацій.

Серед зафіксованих прикладів метонімічного переосмислення виділяємо також фразеологічні звороти, в основу яких покладені імена певних осіб. Наприклад, фразеологізми *Teddy boy — стильга* та *Teddy girl — стильна дівчина* утворені від імені англійського короля Едварда VII, який відзначався оригінальністю та вишуканістю свого вбрання. Ще одним прикладом подібного метонімічного переносу є фразеологізм *Lady Bountiful — дама-благодійниця*, саме так звали одного з персонажів п'єси Дж. Фаркера, особливості якого і лягли в основу цієї фразеологічної одиниці.

Серед зафіксованих випадків метонімічного переносу значення відзначимо також фразеологізми, які ґрунтуються на суміжності певного місця. Наприклад, католицьку церкву презирливо називають *Lady of Rome — вавилонська блудниця*, оскільки Ватикан знаходиться саме на території Риму, а середньовічне знаряддя катування *Iron Maiden of Nuremberg — залізна діва* отримало свою назву за місцем

свого винайдення та застосування. Ще одним цікавим прикладом метонімічного переносу значення є фразеологізм *Pin-up girl — фото красуні, вирізане із журналу та прикріплене на стіну*.

Слід відзначити, що метафоричний тип переосмислення при фразеологічній номінації представлений у нашому матеріалі набагато ширше, ніж попередній. Так, наприклад, фразеологізми, які позначають певний віковий період життя ґрунтуються на часовій аналогії життя та доби:

Afternoon of life — захід життя

Mourning of life — початок життя, молодість

Цінність такого металу як золото лежить в основі наступної ідіоми:

Golden age — 1) золоте століття, період розквіту в Англії 18 ст;

2) щаслива пора життя

За аналогією цього фразеологізму утворений наступний, який іронічно позначає кінець 19 століття в США, що знаменував собою розквіт промисловості та економіки, тоді як попередній позначає розквіт літератури та мистецтва:

Gilded age — позолочене століття

В снові наступного прикладу лежить оксиморон — поєднання лексеми *green* у значенні *молодий* та *old — старий*:

Green old age — щаслива бадьора старість

Фразеологізми, які містять лексему *maiden* ґрунтуються на метафоричному переосмисленні та актуалізації такої семи як *незайманість*, наприклад:

Maiden horse — кінь, який ніколи не брав приз

Maiden sword — меч, незаплямований кров'ю

Maiden attempt — перша спроба

Такі ознаки як цінність дитини, відповідальність за її долю слугують основою наступних фразеологічних одиниць:

Empty the baby away with the bath water — разом із необхідним викинути головне

Give smb the baby to hold — заставити когось віддуватися

Hold the baby — віддуватися, нянчити чужу дитину

Порівняння жінки зі скрипкою лежить в основі наступного фразеологізму:

There's many a good tune played on an old fiddle — на старій скрипці можна зіграти гарні мелодії (про немолоду але майстерну у коханні жінку);

Ототожнення зими і снігопаду із образом немолодої жінки, яка патрає гусей, від чого в повітрі літає гусяче пір'я, є основою метафоричного переосмислення у даному прикладі:

Old woman is picking her geese — йде сніг

Як вже зазначалося вище, номінативна функція не є основним мовним призначенням фразеологічних одиниць, вони існують переважно для того, щоб виконувати характеризуючу функцію. Пристосованість фразеологізмів до цієї функції обумовлена наявністю в їхній семантичній структурі емотивності, яка несе прагматичне навантаження. Крім того, фразеологічні одиниці відтворюють культурний досвід народу, виконуючи роль культурних стереотипів, тобто їм властива також культурологічна функція.

Аналіз фразеологічної вибірки показав, що оцінне забарвлення мають в основному одиниці, які вербалізують молодість та старість, створюючи свого роду опозицію між цими віковими періодами життя.

Віковий період молодості представлений у досліджених фразеологізмах лексемами *young, baby, children*. Зафіксовані ідіоми, які містять зазначені лексеми, актуалізують у першу чергу такі ознаки як *недосвідченість, необізнаність*, які, на наш погляд, мають дещо негативне забарвлення:

Babe / child in the woods — довірлива, недосвідчена людина

Baby in arms — просто немовля

Babes and sucklings — новачки, недосвідчені люди

Babe unborn — просто немовля, недосвідчена людина

Young shaver — юнець

Позитивна конотація зафіксована при актуалізації ознак *невинності та свіжості поглядів* молодих людей:

Innocent as a babe / child unborn — невинний як дитя

Young blood — молода кров (люди зі свіжими силами, новими поглядами)

Недосвідченості та необізнаності молодих протиставляється життєвий досвід та мудрість старого покоління, що простежується у цілому ряді фразеологічних зворотів:

Old hand — досвідчена людина, знаток

Old soldier — бувала людина, мастак

There's many a good tune played on an old fiddle — на старій скрипці можна зіграти гарні мелодії (про немолоду але майстерну у коханні жінку)

Old bird — досвідчена, бувала людина

Old birds are not to be caught with chaff — старого горобця на м'якущі не спіймаєш

Old campaigner — бувала людина

Old dog barks not in vain — стара собака не гавкає без приводу

Old fox — старий лис, хитрець

Про необхідність передання досвіду від старшого покоління молодшому свідчить наступна ідіома:

As the old cock crows, so doth the young — молодий півень повторює за старим

Позитивну оцінку у проаналізованих фразеологізмах також мають ознаки традиційності, перевіреності часом:

Old friends and old wine are best — нема краще старого вина та перевірених друзів

Old lights — старі, традиційні догми

Проте, поряд із позитивною оцінкою досвіду та мудрості старшого покоління зустрічаються і презирливе та іронічне ставлення до його представників, яке вмотивоване нездатністю до змін, буркотливим характером тощо:

Old dog will learn no new tricks — в старості пізно перевчатися

No fool like an old fool — старого дурня нічим не виправиш

Old duck — старенька

One's old Dutch — дружина, стара

Old geezer — старий хрич

Old wife — кумушка, пліткарка

Old woman — баба (боязливий чоловік)

Old bloke — старикашка

Old boat — розвалина

Old card — старикашка

Таким чином, проведений лінгвокультурологічний аналіз вербалізації досліджуваного концепту в англійській мові на матеріалі фразеологічних зворотів показав, що для англомовної культури стереотипним є протиставлення двох вікових періодів — молодості та старості, причому їм обом притаманні риси, які мають як позитивні, так і негативні оцінки мовців.

Висновки. Згідно із структурною класифікацією серед проаналізованих фразеологічних зворотів переважають субстантивні, які складають 70 % від загальної вибірки (140 ідіом). Друге за чисельністю

місце посідають фразеологічні звороти зі структурою предикації, тобто прислів'я та приказки, які налічують 25 ідіом, або 13 % від загальної вибірки. Далі йдуть дієслівні фразеологічні звороти, які налічують 20 ідіом (10 %), прислівникові ідіоми та ад'єктивні фразеологічні звороти (разом — 7 %). Ці дані співвідносяться із іншою класифікацією ідіом — згідно із характером функціонування фразеологізмів у мовленні. Тут переважаючими за чисельністю є номінативні фразеологічні одиниці, тобто ті, які називають предмети, явища, ознаки, і тільки декілька із досліджених фразеологічних зворотів виконують функцію емотивно-експресивного посилення мовлення та є номінативно-комунікативними одиницями.

Відносно внутрішньої будови фразеологізмів, виділяємо три групи: фразеологічні єдності (80 %), фразеологічні сполучення (15 %) та фразеологічні зрощення (5 %). Серед типів переосмислення при фразеологічній номінації ми виділили метафоричне та метонімічне переосмислення.

Аналіз фразеологічної вибірки показав, що оцінне забарвлення мають в основному одиниці, які вербалізують молодість та старість, створюючи свого роду опозицію між цими віковими періодами життя. Віковий період молодості представлений у досліджених фразеологізмах лексемами *young, baby, children*. Зафіксовані ідіоми, які містять зазначені лексеми, актуалізують у першу чергу такі ознаки як *недосвідченість, необізнаність*, які, на наш погляд, мають дещо негативне забарвлення. Позитивна конотація зафіксована при актуалізації ознак *невинності та свіжості поглядів* молодих людей. Недосвідченості та необізнаності молодих протиставляється життєвий досвід та мудрість старшого покоління. Проте, поряд із позитивною оцінкою досвіду та мудрості старшого покоління зустрічаються і ідіоми, що містять презирливе та іронічне ставлення до його представників, яке вмотивоване нездатністю до змін, буркотливим характером тощо.

Список літератури

- Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 196 с.
Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
Idioms. URL: <https://www.theidioms.com/>
Idioms and phrases. URL: <https://idioms.thefreedictionary.com/>

References

Martyniuk, A. P. (2011). Slovník osnovnykh terminiv kohnityvno-dyskursyvnoi linhvistyky. Kh.: KhNU imeni V. N. Karazina.

Selivanova, O. (2006). Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia. Poltava: Dovkillia-K.

Idioms. URL: <https://www.theidioms.com/>

Idioms and phrases. URL: <https://idioms.thefreedictionary.com/>

Стаття надійшла до редакції 13.09.2022